

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Petri De Dusburg, Ordinis Teutonici Sacerdotis, Chronicon
Prussiae**

Petrus <de Dusburg>

Francofurti ; Lipsiae ; Regiom. Pruss., 1679

Cap. VII. De novo Bello Fratrum Domus Teutonicae Contra Gentem
Pruthenorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11850

ejus, suspectum mihi est. Annus enim quartus pontificatus Honorii est Anno 1226. Ordo autem Teutonicus 1226. demum Prussiam ingressus est. Itaque fatius est ut dicamus cum Dusburgio, Donationem Prussiae factam esse à Gregorio IX.

CAP. VII.

De novo Bello Fratrum Domus Teutonica Contra Gentem Pruthenorum.

Multa bella antiquitus gesta sunt contra Pruthenos, ut veteres narrant Historiæ (a) per Julium Cæsarem. Item per (b) IX. Germanos de Svecia, qui dicebantur Gampti. Item per (c) Hugonem dictum Potyre; Ultimo per Fratrem Christianum Episcopum Pruschia, & per Fratres milites Christi, qui vocabantur fratres de Dobrin. Sed habitâ opportunitate Prutheni Capitaneos, & alios, qui illis præfuerant, occiderunt, aut à se longius repulerunt, & sic jugum servitutis excutiebant à cervicibus suis, & in errores pristinos sunt relapsi. Modò per fratres Hospitalis S. Mariæ Domus Teutonicorum Hierosolymitani incipiunt nova bella contra ipsos: Hæc sunt illa nova bella, quæ *Jud. 5. a.* elegit Dominus, ut subvertat portas hostium, quia si unum vel plures Capitaneos vel Præfectos occiderent uno die vel delectent, eodem vel sequenti die in loca occisorum alii meliores surgerent vel æquales. Nec tantum est novitas in bello; sed etiam in novo genere bellandi, quia non solum materialibus, sed armis spiritualibus vincitur hostis: i. e. Oratione. Unde legitur de Moyse, dum oraret, Israel vincebat Amalech; dum cessaret ab Oratione, Israel vincebatur. Scribitur enim de ipso Moyse in libro Sapientiæ, quod vicit turbas non virtute corporis nec in armaturâ potentia, sed verbo suæ Orationis & de eodem dicitur

F in

in libro Judicum: Memores estote servi DEI, qui Amalek confidentem in clypeis suis non pugnando, sed precibus & orando devicit. Legitur & de Macchabæis quod exclamaverunt in Oratione & fugaverunt castra. Et de Juda Macchabæo dicitur quod in duobus bellis non oraverit (i) contra Antiochum Eupatorem, & hinc non vicit: sed divertit in secundo contra Barchidem & Alchimum, & hinc ipse cecidit in prælio, & in fugam castra filiorum Israel sunt conversa, & est aliud novum genus vincendi, scilicet patientiâ, in qua Martyres Christi animas suas possederunt, de qua Poeta dicit: Nobile vincendi genus est Patientia, Vincit. Qui patitur; si vis vincere disce pati. Et alibi: Virtutum patientia vincit inermes, armatosque viros vincere, sæpè solet: De hac patientia dicit Gregorius: Sine ferro & flammâ martyres esse possumus si patientiam in animo veraciter conservamus. Ad idem Hieronymus: Quis Sanctorum sine patientiâ coronatur à cunabulis? Ecclesiæ non defuit iniquitas premens & Justitia patiens. Sic habemus novum bellum & novum genus bellandi quo armis Spiritualibus hostes fidei & Ecclesiæ superamus.

ANIMADVERSIONES.

AD CAP. VII.

- (a) De bellis Julii Cæsaris in Polonia & Prussia gestis mira fabulati sunt primi horum gentium Scriptores: Audiamus Vincentium Kadlubkonem de Leszkone III. Polonorum Rege verba facientem: *Qui Leszko, ait, Julium Cæsarem tribus sedit præliis. Qui Crassum apud Parthos cum omnibus copiis delevit cuius ori aurum infundens: aurum, inquit, sisti, aurum bibe: Nam & Gothis & Parthis & Trans Parthanis regionibus imperavit, Huic tandem Julius jure affinitatis gaudet scederari sororem nomine Juliam ejus matrimonio sociat ei que Jure dotis à Fratre Bavaria, donationis verò propter nuptias à Viro Sambienfis Provincia condonata est; lib. I. Chron. Polon.*

Hermannus de Saltza IV. Ordinis Teutonici Magister.

Polon. Epist. XVI. Fufius & explanatius hæc persequitur Commentator Kadlubkonis in hunc modum: *Cujus siquidem Leszkonis Julius Cæsar Romanorum Regna Slavorum suo subicere contendens imperio, etiam fines Lechitarum invafit. Cui, præfatus Leszko cum suis Lechitis refiftens, pro viribus fortiffimis ter cum ipfo confictum habuit, quibus ipfum fuperavit. Hic etiam Leszko quendam Tyrannum Cræffum Regem Parthorum in Pruffia prælio commiffio devicit; aurumque liquatum in os ejus in fundi fecit dicens: aurum fifti aurum bibe; Hic infuper Leszko Getbis i. e. Pruthenis & Parthibis, id eft Ruthenis & aliis Regionibus usque ad Orientem post Ruthenas imperavit. Videns igitur Cæfar Julius Leszkonis potentiam fæderavit fecum amicitiam. Sororem enim fuam Juliam in Slavia partibus exiftens, tradidit fibi in Uxorem, terramque Bavaria loco dotis fibi assignavit. Leszko verò Julia donatione, loco de virginationis, terram Sambienfem fibi tradidit. Hæc illi, quæ recensere, refutare eft. Neque plus fidei meretur, quod de Drufo Germanico refert Erasmus Stella, ac fi primus Romanorum mare Balticum ingreffus Pruffiam oppugnarit. lib. I. antiq. Boruff. ant. med. Alii referunt quosdam ex Britannia à Drufo Rege relegatos mare Balticum intraffe Pruffiamque fibi fubjeciffe Vid. Schüz. lib. I. Chron. Pruff. fol. 2. b. Has fabulas pepererunt expeditiones Drufi navales, qui claffibus Romanis Oceanum tentavit. Vid. Tacit: de Morib. Germ. Cap. XXXIV. Quousque autem Drufus fit progreflus, non indicat Tacitus. Alii tamen fiftentio illud non præteriere. Nam Plinius eum usque ad Glefariam sine Auftriam, quæ fuccinum gignit, & Burchanam five Fabariam penetraffe fcribit. lib. XXX. VII. c. III. pr. Conf. Julius Solinus in Polybift. Cap. XX. (XXIII.) Sed & Strabo Drufum Germanicum tantum perveniffe fcribit ad Infulam, quæ dicitur Bircanis. lib. VII. Geogr. circa pr. pag. 291. Quoniam itaque multis perfuafum fuit, per Glefariam non poffe aliam intelligi Infulam, quam Sambiam Pruffiæ, ubi fuccinum colligitur, hinc illa de oppugnatione Prufforum commenta. Verum per Glefariam non poffe intelligi Sambiam facile probatur. Nam (1.) Auftriam five Glefaria fuit Infula: Sambia verò Romanis non fuit cognita ut Infula (2.) nomina ipfarum Infularum*

rum aliud indicant. Bircanis enim sine dubio est Insula *Borkum*, in mari Germanico ad Ostia Amisæ sita; Glessarici verò sive Austrania est Insula *de Strant* dicta, sita in Oceano Germanico, quæ Cimbricam Chersonesum alluit. (3.) Manifestum hoc est ex descriptione horum locorum Pliniana. Hic enim Mare septentrionale descripturus incipit ab Orientali plaga. Incipit nimirum, à Venedis & Vistula amne progrediturque versus Occidentem ad finem Clylipenum & alterum Laonum conterminum Cimbris. Inde promontorium. Cimbricum memorat; & ibidem enumerat Glessariam & Burchanam Insulas (4.) hoc ipsum etiam colligitur ex supra allegato loco Taciti. Ille enim Occidentalem Germaniæ partem describens, Drusum Oceanum tentasse refert; & deinde demum progreditur ad descriptionem partium Germaniæ septentrionalium, ad quæ etiam Prussia referri potest (5.) Accedit auctoritas Strabonis, qui iisdem temporibus vixit. Ille namque disertis verbis asserit, septentrionales Germaniæ oras Romanis non fuisse cognitæ eo tempore, cum Drusus neque navali neque terrestri itinere loca Romanis trans Albim ad septentrionem posita perlustrare potuerit. *loc. cit. pag. 294.* Addit Dio Cassius, Drusum Albim transire volentem à spectro prohibitum esse. *lib. LV. in princ.* Verum duo his obstare videntur: Nimirum locus Taciti, *ex lib. XII. Annal. Cap. XXIX.* ubi Drusus Svevis qui tunc mare Svecicum, nunc Balticum dictum, accolebant, Vannium Regem dedisse dicitur. Deinde locus Plinii *ex lib. II. Nat. Hist. capite LXVII.* ubi dicit, septentrionalem Oceanum majore ex parte esse circumnavigatum auspiciis Augusti Germaniâ classe circumvesâ ad Cimbrorum promontorium, & inde immenso mari perspecto aut famâ cognito ad Scythicam plagam. Sed ad locum Taciti facilis est responsio: Drusus quippe Svevis ad Albim habitantibus Regem dare potuit, non cognitæ partibus Sveciæ septentrionalibus. Plinii locus etsi solutu difficilior sit, ex eo tamen certò probari non poterit, Drusum usque in Prussiam fuisse delatum, quia Plinius ipse dubius est, dicitque, mare illud fuisse perspectum aut famâ cognitum ad Scythicam plagam. Deinde fortasse Plinius per Scythicam plagam intelligit Norvegiam aliàs neque sibi ipsi constaret, neque

neq; cum aliorum istius temporis Historicorum Testimoniis conciliari posset.

- (b) De IX. Fratribus Svecis quæ tradit auctor noster, ea fusius proponit Erasmus Stella. Cum enim retulisset à Prussis Alanisque sub Widdewuti posteris, Germanos Vicinos sæpius fuisse bello infestatos, addit: *Germani consulentes in medium vocatis in auxilium Sveciæ Regulis (ii in Oceano siti sunt à Latinis Sitiones dicti) qui Ganipoti cognominabantur, quod & ipsi Germani essent, & re bellica tum terra tum mari plurimum pollerent, qui eis auxiliares copias classibus traduxere, pluribus annis cum Boruffis belligerantes: quo multis trucidatis atque caesis eos ad deditonem compulere; Est utiqve oppidulum cum arce ad Vistulam situm quod Sweza vocatur, ubi hi qui ex Svecia venerant castra sua posuerunt, quod postea in eam munitionem, quam videmus, per Teutonicos fratres extructum est. Novem Regulos id confecisse bellum Annales habent, sed quæ tempestate, aut quamdiu duraverit, nec an simul, an sibi in vicem succedentes id bellum gessere, an etiam Baruffos ad tributum pendendum coegere, nihil reliqui est.* Hæc Stella *lib. II. antiq. Boruff. post med.* Corrupta hæc sunt ex verbis Jornandis, qui *Sec. VI. post Christum natum* floruit. Is enim migrationem Gothorum ex Scanzia, officinâ illâ gentium, sub auspiciis Berigi Regis in Ulmigeriam susceptam describens, Ulmerugos eorumque vicinos Vandalos à Gothis fuisse subjugatos refert: Ibi verò magnâ populi numerositate crescente, etiam penè quinto Rege regnante, Post Berig, Fitimer, Filogud, Arigis consilio sedit, ut exinde cum familiis Gothorum promoveret Exercitus. Delati itaque indè fuerunt, usque ad Tanaim annem. *Vid. Jornand. lib. de reb. Gothic. Cap. IV. Edit. Grotiana.* Consentit cum his Joannes Magnus superioris seculi Scriptor *lib. I. Histor. Svec. Cap. XV. seqq.* ubi etiam annum determinat, quo hæc migratio contigerit, nempe dicit fuisse hunc annum à mundo condito 2531. à Diluvio 875. ex ante Christum natum 1430. tempore Othonielis Judicis in populo Judaico. Hòc tamen ejus Relatio à Jornandis Historia discrepat, quod Jornandes tantum V. Reges in Ulmerugia vicinaque Vandalia numerat, Johannes verò Magnus numerat hic VII. Reges. Primus est Berig, Se-

cundus Gaptus, à quo Dusburgius noster IX. illos Germanos Svecos appellat Gamptos, & Stella Ganipotos, nisi fortè hæc vocabula malis corrupta esse ex nomine Gepidarum. Tertius Augis, Quartus Amalus, Quintus Baltus, Sextus Gadaricus, Septimus Philmerus, quem in Scythiam ad Tanaim expeditionem suscepisse refert *loc. cit. Cap. XXI.* Nos hic concedimus, Gothos Prussiam antiquitus ingressos esse, circumstantias tamen varias negamus. Nam tempus migrationis Johannes Magnus nimis antiquum statuit: Stella verò nimis recens. Constat enim antiquissimis temporibus hic habitasse Venedos, ut ex Ptolomæo apparet: Deindè verò accessisse Gothos, antè tempora tamen Waide Wuti qui post Christi nati tempora hic in Prussia rerum potitus esse perhibetur; quin etiam ante tempora Pythæ, qui CCL. annis antè Chr. natum floruit tempore Ptolomæi Philadelphi. Trecentis igitur plus minus annis antè Christum natum hanc migrationem fuisse susceptam credibile est; quod etiam putat Hugo Grotius in *Prolegomenis ad Hist. Gotb. Longob. &c.* Deindè per Ulmerugiam malè Johannes Magnus & alii intelligunt Culmensem in Prussia Tractum, cum Ulmerugi potius fuerint Rugii Pomeranici populi, ut in *Dissent. de Originibus Pomer. n. V.* probavimus, præterea Goltos non nisi ex Scanzia quæ hodiè Svedia dicitur, progressos esse ad Ulmerugas & successu temporis indè ad Prussos, vix nobis persuadebitur ob rationes in citatis Dissertationibus nostris annotatas. De oppido Sevezæ quid sit sentiendum suo loco ostendemus.

- (c) De Hugone Potyre sic iterum Erasmus Stella: *Eà tempestate (Ottonis I. Imperatoris tempore) barbara gens iterum latrocinio finitimos impetens per Hugonem cognomine Botyrum, alias Bruëterum, ex Saxonia natum, tum Principem Germanorum Vistulam ex utraque ripa accolentium (quos alii Bruëteros fuisse autumant) seditio-nibus ex natali solo pulsos in hac loca devenisse ab ejus gentis Principe qui illis (ut dictum est) imperabat Porussis, compressi sunt, adeoque viribus exuti, ut pacem longissimam servarint.* Hæc Stella lib. II. post med. Eadem firmè habet Jacobus Spigelius in Scholiis ad Riccardi Bartholini Perusini lib. II. *Aristriados in fin. pag. 517. inter Scriptores Germ. à Justo Reubero editos.* Sed quid hac de re sit sentien-

tiendum, dicemus infra in Dissertatione III. quæ erit de Originibus Prussicis.

CONTINUATIONES CAP. VII.

Anno 1226.

De Armis Carnalibus & Spiritualibus.

Scriptum est in Canticis quod in turri David omnis armatura Cant. 4, 4.
Sra fortium dependebat. Et in libro Sapientiæ, quod LX. fortes Cant. 3, 7.
 ex fortissimis Israel omnes tenentes gladios & ad bella doctissimi Salomonis lectulum ambiebant, Uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos. In quo notamus, quod Custodes capitis Jesu Christi dicuntur habere arma quibus tunicam fidei exterminatis insidiatoribus defendant & S. Matris Ecclesiæ lectum pacis custodiant in quiete. Sed quod Judith non in armorum potentiâ, sed in virtute laudatur eò quod occidit Holofernem. Quis in arcu suo speravit? & gladius Psf. 43. (44)
 ejus salvavit eum? Antiqui gladio suo possederunt terram. 7.
 Ideò secundum doctrinam Apostoli debemus etiam induere armaturam DEI i. e. Virtutes quæ (ut dicit Macrobius) solæ beatum faciunt hominem, & vi tuentur possessorem suum. His armis Virtutum debemus etiam ab hostibus nostueri, ut dicit Boetius, talia tibi contulimus arma quæ nisi prior abjecisses invictate firmitate tuerentur. Singula ergò arma carnalia & spiritualia sibi moraliter correspondentia de quibus meminit S. Scriptura cum quibus pugnandum est in hoc bello novo Dominico hic ponentur. Ephes. 6, 11.
13.

DE SCUTO.

DE Scuto dicitur quod Salomon fecit CC. hastas & CCC. Scuta 2. Paral. 9.
 ta; Et Ecclesiasticus dicit: quod super Scutum potentis adversus inimicum pugnabit. Pro Scuto accipe fidem de qua Paulus 15.
Cap. 29. 18.
 lus

- Ephes. 6. 16.* Ius dicit: In omnibus fumens Scutum fidei, quæ est fundamentum omnium virtutum. Sine quâ, ut dicit Augustinus, omnis virtus sicut ramus sine virtute radicis arefcit. Et ut dicit Apostolus: Impossibile est DEO placere sine fide; Sed eâ habitâ, veniunt nobis omnia bona pariter cum illa. Undè dicit Christus habete fidem DEI. Amen dico Vobis, quicumque dixerit huic monti: tollere & emittere in mare, & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit quæcumque dixerit, ut fiat, fiet ei. Ecce quanta vis fidei. Hoc est scutum in expugnabile, quo Josaphat Rex
- 2. Paral. 20. v. 20.* Juda populum trepidantem consolatus est dicens: Confidite in Domino Deo vestro & securi eritis, & cuncta evenient Vobis prospera. Unde factum est, quod filii Ammon & Moab versi in semetipsos concidere mutuis vulneribus, ut nec superesset quisquam qui necem posset evadere. Magnæ fidei Verbum fuit, cum David pugnaturus contra Goliathum diceret: Tu venis ad me in gladio & hasta & clypeo; ego venio ad te in nomine Domini; & tradidit eum Dominus in manus suas. O quanta fuit fides in Jonata & Juda Macchabæo, cum dicerent:
- 1. Sam. 17. v. 45.* Non est difficile Domino salvare in multitudine, vel in paucis. Ibi per Janatam & armigerum ejus XX. Viri in media parte jugeri sunt percussi, & natio Philistinorum conturbata est. Hic per Judam Seron & exercitus ejus est contritus. Hæc est victoria.
- 1. Job. 5. 5.* Victoria quæ vicit mundum. Quis autem qui vincit mundum, nisi qui credit in me; etiamsi mortuus fuerit, vivet: Volve igitur & revolve omnem Evangelicæ Historiæ textum, quia in omni salvatione corporum & animarum reperies Dominum conclusisse: Fides tua te salvum fecit.

DE GLADIO.

- 2. Macch. 15. 16.* Dicitur Jeremias extendisse dextram, & dedisse gladium dicens: Accipe gladium sanctum munus, à Deo quo deficies adver-

Hermannus de Salza IV. Magister Ordinis Teutonici.

adversarios populi mei Israel. Iste est gladius, quo Judas Castra filiorum Israel protegebat. Hic gladius est fortissimi militis Christi, sicut gladius Saulis, nunquam revertatur inanis, ita quod impleatur de inimicis crucis Christi: Foris vastabit eos gladius, & intus pavor, Juvenem simul ac Virginem, lactentem cum homine sene, ut quotiescunque aliquis ex adverso occurrerit, eis semper dicat: non est aliud nisi gladius Gideonis i. e. militia Christiana. Pro gladio accipe bona opera quia fides sine operibus mortua est. Quaedam arma defendunt corpus ab impetu hostium. Gladius se extendit ad opus quo dejicitur adversarius; & sicut ex utraque parte est acutus, ita bona opera ex una parte actorem suum defendunt à poena infernali; ex alia ad aeterna gaudia introducunt.

2. Sam. 1. 22.

Deut. 32. 25.

Jud. 7. 14.

Jac. 2. 20.

DE LANCEA.

DE lancea dicitur, quod Jojada Sacerdos Lanceas dedit Centurionibus, qui custodias domus DEI observabant. Hæ sunt lanceæ quas Joab Princeps militiæ fixit in corde Absolonis, qui Patrem suum David persequebatur. Pro lancea, quæ recta est, accipe rectam intentionem, ut secundum doctrinam Apostoli: quodcunque facitis in verbo & opere, in nomine Domini facite, & sive manducatis sive bibitis, sive quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Ex hac lancea meritum & demeritum cuiuslibet operis procedit. Quia nunquam format mala intentio bonum opus, & è converso.

2. Paralip. 23. 9.

Coloss. 3. 17.

DE CLYPEO.

DE clypeo hortatur Esa. dicens: Surgite Principes, arripite clypeum. Et ad Josue dixit Dominus: Leva clypeum, qui in manu tua est, contra urbem Haji, quam tradam tibi. Et sequitur ibidem: Josue verò non retraxit manum, quam in sublime porrexerat, tenens clypeum, donec interficerentur omnes

Es. 22. v. 5.

Jos. 5. v. 18.

Jos. 8. v. 26.

G

habi-

habitatores Haji. Sic faciant prælecti bellatores, non ut Saul, de quo legitur, quod abjectus est clypeus fortium, clypeus Domini, quo ad omnia bona opera informentur, de quo dicitur: Sermo Domini clypeus ignitus est omnibus sperantibus in se. *2. Sam. 1. 21.* Qui ideo ignitus dicitur, quia ab omnibus telis igneis Diaboli defendit. De hoc Judas Macchabæus dicitur singulos suos armasse, nec clypei nec hastæ munitione, sed sermonibus optimis. *1. Macehab. 15. 11.* Sed ideo optimi dicuntur, quia verbum Dei, quæcunque voluit, facit, & prosperabitur in illis ad quæ missum est. Si non proficit in uno, prodest in altero, nunquam vacuum revertitur.

DE LORICA.

1. Macehab. 3. 3. **D**E lorica dicitur, quod J. Macchabæus induit se lorica tanquam gigas & protegebat castra sua. Pro lorica accipe justitiam proximo compassionem. Verba Gregorii: Vera justitia compassionem habet, falsa indignationem.

DE ARCU & PHARETRA.

Genes. 27. v. 3. **D**E arcu & Pharetra dixit Isaac filio suo Esau: Sume arma tua, pharetram & arcum.

DE SAGITTA.

Jerem. 51. v. 11. **D**E sagitta dicit Jeremias: Suscitavit Dominus Regem Medorum & Babyloniorum, Sagittis implete pharetras, ut impleatur verbum Domini in hostibus crucis Christi. *Deut. 32. 23.* Congregabo super eos mala & sagittas meas complebo in eis. Per hæc tria intellige illa tria, quæ sunt de substantia cujuslibet religionis, scilicet, obedientiam, castitatem & paupertatem. Per arcum obedientia designatur. Quia sicut incurvatur, flectitur & reflectitur sine fractura: Ita religiosus inter prospera & adversa æquo animo sine murmure dicitur incurvari per obedientiam & reflecti. De qua incurvatione & obedientia Isaac benedicens filium suum Jacob, ait: Esto Dominus fratrum tuorum, &

in-

incurventur ante te filii matris tuæ. Ut possit dicere obediens cum Jeremia: Tetendit arcum suum Dominus & posuit me quasi signum ad sagittam. *Thren. 3, 12.* O quam durè tenditur ibi arcus iste obedientiæ, ubi religiosus in bello videns sibi mortis periculum imminere, non audet retrocedere. Ibi melior est obedientia quam victima. Quia, ut dicit Gregorius, per victimam aliena, per obedientiam caro propria mactatur. Per sagittam castitas notatur, quia sicut sagitta dicitur à sagio, sagis, quod est ingeniosè agere, vel derivare: ita oportet hominem, ut possit castè vivere, ingeniosè agere, secundum animæ suæ vim naturalem consensus carnis, qui semper proni sunt in malum, & oportet ipsum derivare i. e. Deo plenum esse, quod nemo potest esse castus, nisi Deus dederit. Scilicet sagitta fertur duabus pennis ad modum avis, ut hostem celeritate interficiat: Sic castitas, ut antiquum castitatis inimicum dejiciat, utitur duabus pennis, quæ sunt renovatio vitæ veteris & renovationis utilitas. De his duabus pennis loquitur Esaias: Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem scilicet corporalem in spiritualem, assumunt pennas ut aquilæ, quæ cum se vult renovare, veteres pennas deponit & novas accipit. *Esa. 40, 31.* Ad quod nos hortatur Apostolus, dicens: Deponite vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria carnis: & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est, & sic renovabitur sicut aquilæ juvenus tua, & valebis in virtute castitatis *Eph. 4, 24.* & non deficies, quia sagitta Jonathæ nunquam abit retrorsum. *Pf. 102. (103) v. 5.* Potest ergo dicere caro casti hominis cum Job. Sagittæ Domini *Job. 6, 4.* in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum scilicet luxuria. Quanta sit indignatio castitatis contra luxuriam, & contra, nemo novit, nisi qui expertus est. De renovationis utilitate dicit B. (*forſan Bernbardus.*) Quid castitate decorius,

corius, quæ mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, angelum denique de homine facit? Sic Judith etiam egit & Holofernem occidit populumque Domini à periculis liberavit, eò quod castitatem amaverit. O quam pulcra & utilis est casta generatio? Per pharetram, quæ à ferendo jacula dicitur, denotatur paupertas. Quia sicut in pharetra sagitta, sic castitas in paupertate absconditur & conservatur. Quia vidua in deliciis vivens, mortua est. Unde potest castitas dicere illud Esaiæ: Posuimè Deus quasi sagittam & in pharetra abscondit me. Nec sufficit illa paupertas in religiosis, de qua B. ait: volunt esse pauperes eo pacto, quod nihil eis deficit, & sic diligunt paupertatem, ut nullam inopiam patiantur. Sed illa voluntaria & cum defectu paupertas, de qua dicit Dominus: Beati pauperes Spiritu, quæ secundum B. est cum intentione & desiderio spirituali propter solum beneplacitum Dei & salutem animarum. Hæ sunt pharetræ servorum Hadadezec, qui interpretatur, præcipuus separator. Quia paupertas à divitiis separat. Quas pharetras David vultu desiderabilis i. e. Christus, in quem Angeli desiderant prospicere tulit i. e. pertulit in hoc mundo, & attulit eas in Jerusalem, ubi nudus pependit in cruce, ut paupertatis ejus vestigia imitemur. Hæc paupertas medicinalis est, quia ut dicit Gregorius: Quos mortis infirmitas vulnerat, paupertatis medicina sanat. Paupertas enim superbiam occidit, & duas sanguifugas infernales avaritiam & luxuriam suffocat.

DE FUNDA.

DE funda dicitur in Zacharia: Dominus exercituum proteget eos & devorabunt & dejiciet eos lapidibus fundæ. Legitur & in libro Regum, quod anima inimicorum David rotabitur quasi in impetu & in circulo fundæ. Hæc est funda, quæ David jecit

jecit & percussit Philistinum in fronte, & infixus est lapis in fronte ejus, & cecidit in faciem suam in terram, prævaluitque David adversus Philisteum, in funda & lapide, percussumque Philisteum interfecit.

1. Sam. 17.
50.

DE BACULO.

DE baculo dicit Dominus per Esaiam: Væ Assur virga furoris mei & baculus. Et interpositis quibusdam sequitur: Virga percutiet te & baculum levabit super te in via Ægypti. De temporali signo baculi & fundæ legitur, quod David pugnaturus contra Goliath tulit baculum, quem semper habebat secum, & elegit V. lapides limpidißimos, quos posuit in peram pastorem & fundam manu tulit. Philisteum armatum intellige Diabolum paratum, ad tentandum. Sis ergo tu David manu fortis pœnitens & semper tecum habeas baculum S. Crucis, eligasque quinque lapides i. e. quinque vulnera Christi, & pone in peram pastorem i. e. in animam tuam & circumduc manu fundam i. e. rememorationem omnium horum, & occides eum. Nec tantum in tentatione aliquis prævalebit. Imò si solus iste baculus S. Crucis Helisæi Prophetæ ponatur super faciem pueri i. e. pueriliter viventis mortui, reviviscet.

Esa. 10. v. 5.

1. Sam. 17.

2. Reg. 4.

DE GALEA.

DE galea dicitur, quod Saul induit David vestimentis suis, & posuit galeam æream super caput ejus. Et dixit Dominus per Jeremiam: Procedite ad bellum, jungite eqvos, & ascendite eqvites, & stete in galeis. Per galeam signatur salus, quam homo consequitur à Deo. De his armis virtutum, de qua dicit Apostolus: Galeam salutis assumite. Et Esaias: Indutus justitiâ ut lorica & galea salutis in caput ejus. O quam securus stabis in bello, si his armis fueris circumcinctus, & erit tibi Dominus Deus salutis tuæ salus tua usque ad extremitates terræ. Hac

1. Sam. 17.

Jerem. 46.

4.

Ephes. 6, 17.

Esa. 59, 17.

sunt arma quibus Jacob Patriarcha partem illam tulit Amorrhæi in gladio & arcu, quam dedit filio suo Joseph, quibus & filii Israel terram sanctam exterminatis possessoribus possederunt, & David hostes Regni sui devicit, & Macchabæi civitatem sanctam Jerusalem destructam recuperaverunt, & templum sordibus gentium pollutum interfectis hostibus mundaverunt. O fortissimi milites & bellatores inclyti, induite hæc arma & vindicate injuriam crucifixi Domini, & terram S. Christianis debitam recuperate ab infidelibus occupatam. Confortamini & non dissolvantur manus vestræ in bello. Erit enim merces operi vestro, merces illa, de qua Deus ad Abraham dixit: Ego ero merces tua magna nimis. Si labor vos terret videte mercedem, scientes quod sicut vitia nunquam sunt sine pœna: ita virtutes sine præmio & præmium virtutis erit ipse, qui virtutem dedit.

DE USU ARMORUM CARNALIUM ET SPIRITUALIUM.

Sex sunt causæ propter quas utimur armis carnalibus & Spiritualibus: Prima est propter exercitium, ut exercitemur in bellis secundum voluntatem Dei, qui multas gentes dimisit inter filios Israel, ut Israelem & omnes qui non noverunt bella Chananæorum erudiret in eis, & postea discerent filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi, quid valeret aliquis in prælio, an exercitatus esset in armis. Unde tempore pacis fiunt torneamenta & ludi alii militares propter exercitium, ne instante bello cum hostes sunt in foribus, aliquis non habens consuetudinem armorum dicat cum David: non possum sic armatus incedere, & ita inermis non possit hostibus obviare. Sed quia militia est vita hominis super terram, ita quam citò venit homo in mundum, intrat campum, pugnaturus contra aëreas potestates: Et arma militiæ nostræ non sunt carnalia,

nalia, sed potentia in Deo. Ideò secundum doctrinam Apostoli debemus induere armaturam Dei i. e. virtutes quæ à solo Deo sunt, qui dat virtutem & fortitudinem plebi suæ, & exercitari in illis, ut sciamus & possimus resistere in die malo tentationis, & ut in nobis virtutes augeantur per exercitiũ ut dicit Chrysostomus. Sicut omne artificium corporali exercitatione servatur, augetur & additur: ita omnis virtus per exercitium augetur, per desidiam minoratur. Secunda causa propter quam utimur armis carnalibus est propter hostium insidias. Unde filii Israel timentes insidias hostium assumentes arma bellica federunt per loca angusta itineris & custodiebant totã nocte & die. Legitur & de Juda Macchabæo, quod præcepit filiis Israel, armatos esse in locis opportunis, ne forte ab hostibus repente aliquid mali oriretur. Ad idem utimur armis Spiritualibus, ut dicit Apostolus: Confortamini in Domino & in potentia virtutis ejus & induite vos armaturã Dei, ut possitis stare contra insidias Diaboli, qui insidiatur vobis quasi leo in spelunca sua. Hic ille leo adversarius noster Diabolus, qui circumit quærens, quem devoret, cui resistere debemus in virtute fidei. Tertia causa propter quam utimur armis carnalibus est propter hostium apertam impugnationem. Unde dicitur in lib. Macchab. quod cum Liffas confidens in militibus bellatoribusque nunquam cogitans potestatem Dei, sed mente effrenatus vellet Civitatem S. Jerusalem & templum Dei destruere, & jam presidium expugnasset Macchabæus sumptis armis & qui cum eo erant. Hoc cognito cum fletu & lacrymis rogabant Dominum ut eis bonum Angelum mitteret ad salutem. Convaluerunt animo & viribus, & irruentes impetu in eos prostraverunt XI. millia peditem ex eis, qui equites M. & V. universosque in fugam verterrunt, plures ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed & ipse Liffas

Ephes. 6. v.

11.

1. Macchab.

4. v. 33.

2. Macchab.

11. v. 12.

tur-

turpiter fugiens evasit. Hac est causa propter quam fratres
 Domus Teutonice ab interitu terræ Prussie usque in presentem
 diem utuntur gladiis continue, ut in promptu habeant, quo se
 defendant, si contra eos ab hostibus insurgeret aperta impugna-
 tio vel occulta. Eodem modo utimur armis virtutum contra
 2. Cor. 10. v. 3. apertas impugnationes Diaboli. Unde dicit Apostolus: In car-
 ne ambulantes, non secundum carnem militemus. Nam arma
 militiae nostrae non sunt carnalia i. e. debilia; sed potentia i. e.
 per Deum ad destructionem inimicorum i. e. calliditatem dæ-
 monum, destruentes consilia & opera dæmonum, & omnem al-
 titudinem & profunditatem intellectus extollentem se adversus
 Dei scientiam sive fidem. Semper igitur sis paratus in armis
 virtutum contra impugnationem Diaboli secundum Paulinum
 ad Augustinum: Hostis ille noster mille nocendi habet artes, qui
 tam variis expugnandus est armis quam impugnat insidiis. Si
 te aperte impugnaverit vel occulte vitio superbiae, objicias in
 defensione tua virtutem humilitatis & fugiet à te, sicque facies
 in omni peccato; si armis virtutis opposita in defensione tua u-
 teris, victor eris. Quarta causa propter quam utimur armis
 carnalibus est propter pacem, ut possimus bona nostra in pace
 Luc. 11. v. 28. possidere. Unde dicit Dominus: Cum fortis armatus custodit
 atrium suum, in pace sunt omnia, quae possidet. Sic solum cum
 utimur armis virtutum pacem habemus, quia non est pax im-
 piis. Unde Ecclesiasticus: Homines divites in virtute pulcri-
 tudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis, omnes
 isti imaginatione gentis suae gloriam sunt adepti. Unde dicit
 Baruch: Si in via Dei ambulasses, habitasses in pace super ter-
 ram. Quare quoque dicit Salomon, quod placuerit Domino
 Prov. 16. 7. via hominis, inimicos ejus convertet ad pacem. Quinta causa
 est, ut bona perdita recuperemus. Sic filii Israel armis armati
 in

Hermannus de Saltza W. Magister Ordinis Teutonici.

in terram promissionis ascenderunt, quam Deus dederat Patri-
 bus eorum, & occupatam de manibus hostium recuperaverunt.
 Ita per virtutum arma regnum cœlorum quod per peccata ami- *Matth. 11.*
 simus, vim patitur, & violenti rapiunt illud & possident in æter- *v. 12.*
 num. Glossa ibidem. Grandis violentia est in terra nasci, &
 cœlum rapere, & habere per virtutem, quod per naturam habe-
 re non possumus. Sexta causa est propter ostentationem, ut
 hostes visis armis terreantur, ut dixit Judith Holoferne jam in- *Judith. 14.*
 terfecto. Cum exierit sol arripiet unusquisque arma sua, exite *v. 4.*
 cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed quasi impetum
 facientes, ut exploratores Holofernis hoc audiant & ipsum ex-
 citantes muniant in suo sanguine volutatum, & sic irruet super
 eos timor & fugient. Hinc etiam utimur armis virtutum, ut
 ostendamus, nos esse de ministerio illius, qui est Rex Regum &
 Dominus Dominantium. Ad quod nos monet Apostolus di- *2. Cor. 6. v. 4.*
 cens: In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros in multa
 patientiâ. Et cum per arma justitiæ virtutis Dei sit justitia, quæ
 docet nos unicuique reddere quod suum est, mundum scilicet &
 omne quod in mundo est, relinquere, est Deo adherere, qui in
 suo vexillo, quod nobis deferendum reliquit, posuit signum, de
 quo dixit nato Domino Angelus ad Pastores: Hoc signum in- *Luc. 2. v. 12.*
 venietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio, in
 quo notante tres virtutes scilicet humilitas in infantia contra
 superbiam: Paupertas in pannis contra avaritiam, & austeritas
 præsepîi contra carnis lasciviam. Erigas hoc vexillum & osten-
 ta Diabolo, & irruet super eum timor & fugiet.

CAP. VIII.

*De Primo Castro Fratrum Domus Teutonice,
 quod dicebatur Vogelsanck.*

H

De-